

או חשב, ומשמע דרש"י מפרש מחשבה כפשוטו, ולפ"ז קשה איך אפשר לחייבו על המחשבה, דמי יודע, ואפשר דהודה מפי עצמו. וכבר עמדו האחרונים על סתירת דברי רש"י וגם על דברי רש"י בחומש פ' שופטים, וע"ש בצידה לדרך ובדברי דוד מהרב ט"ז, ועיין דבר שמואל סימן ג' שמחלק לענין איסור ולענין חיוב, דלענין איסור במחשבה סגי, אמנם לענין לחייבו בעי דיבור. ויש להקשות ממ"נ אי קרא דוקא בדיבור מיירי ולהכי במחשבה אינו חייב עונש, א"כ איסור במחשבה מנלן, ואי קרא במחשבה ממש מיירי א"כ עונש נמי לחייב. מיהו י"ל דבמחשבה נהי דנאמן לאסור מ"מ אין עונשין אותו ע"פ עצמו, ולכן לחייבו בעי דוקא דיבור ועדים, אבל לעולם במחשבה לבד נאסר, ועיין תוספות י"ט, מלך שלם, פרי האדמה ח"ב דף ז, [גזילה פ"ג הי"א] ועיין באר יעקב דף קי"א ע"א [חור"מ סי' רצ"ב], ועיין זבחים דף ב, א תוס' ד"ה כל הזבחים.

הנה את החבית כו', שדה הארץ קט"ו, [חי' ב"מ]. דף מד, א. מלמד שהי"ב על המחשבה כמעשה. עיין מנחות נה, א תוס' ד"ה במחשבה.

והלא כבר נאמר אם לא שלח ידו. והקשה בעין יוסף למה לא מקשה לב"ש האי אם לא שלח ידו מאי דריש ביה. ונראה וודאי (וודאי) לב"ש עיקר החיוב הוא משום שליחות יד, אלא דהתורה עשה הדיבור כמעשה, מדכתיב על כל דבר פשע, וא"כ אחר שדבר רואין אותו כאלו כבר שלח ידו ממש, דקמה ליה ברשותיה לענין אונסין, ולהכי כתבי התורה שליחות יד דזה עיקר החיוב.

אמר לעבדו ולשלוחו מנין. עיין בסמ"ע סימן רצ"ב ובש"ך שם ובתי"ט ובפרישה שם.

כיון שהגביהה ליטול אע"פ שלא נטלה. ע"ל מא, א תוס' ד"ה שנטלה. שליחות יד א"צ חסרון. מרכבת המשנה ח"ג פ"ג דגזילה הי"ב.

הגביה ארנקי ליטול הימנה דינר. אפשר לומר דלא קמבעי' אלא בהגביה ולא נטל אבל נטלה וודאי חייב, ועיין מזה בתורת אמת למהר"א ששון סימן ק"ב תוך התשובה, ובמחנה אפרים דף ח' ע"ב [גזילה סי' כ"ב].

רש"י ד"ה דניחא ליה דתהוי כולה חבית כפי' להאי רביעית. תורת אמת למהר"א ששון סימן ק"ב תוך התשובה.

בלחם שלמה ממהר"ש קולא ז"ל דף צ"ט ע"ג, [קנין כסף סי' י"א].

בהא מודינא לך. יש לדקדק על מה שאמר בהא מודינא, מאי לשון מודה שייך. ואפשר לומר לפי מה שכתבתי בסמוך דלהכי אמר בהא מודינא, כלומר בהא דוקא מודינא דלא הוה רק שומר שכן, אבל בדמי אבידה הוה שואל וכרב יוסף, ועיין במחנה אפרים דף ס"ח [שומרים סי' ל"ד] דצייד לומר דדוקא בשואל ממש חייב באונסין משום דכל הנאה שלו, אבל היכא דבא לידו בתורת שמירה דאין כל [הנאה] (הבעלים) שלו, שהרי יש לו הנאה במה שהם נשמרים, לא הוה שואל אפילו בתר ששימש, והכא דנעשה שואל כשהוציא לכו"ע ה"ט משום דהמעות אינו עוד בעין, לפיכך נעשה הלואה, אבל בדבר שנשאר בעין לא נעשה שואל, וצייד לומר כן אפילו לאחר שנשתמש בהם, וע"ש בארוכה. ובזה יש לתרץ מה שהקשה הרא"ש על הרי"ף דלמה הוצרך לכתוב דלבתר שנשתמש בהם לכ"ע נעשה שואל דפשיטא הוא, ועיין מ"ש בשער אפרים דף צ"ה ע"א [שאלה קכ"ט], אמנם לפי מ"ש הוצרך הרי"ף לפרש כן כיון דבשאר דברים אינו כן ורק במעות הדין כך, כדי שלא נטעי ולא נחלק, לכן ביאר זה הרי"ף.

מאי אירי הוציא אפילו לא הוציא נמי. ע"ל כט, א תוס' ד"ה והוי שואל.

האי מאן דגזל חביתא דחמרא. שמן למאור ל"ח ע"א [ב"מ ס' ח.], מרכבת המשנה ח"ג פ"א דגניבה ה"י. תוס' ד"ה מאי איריא הוציא כי לא הוציא נמי. לתירוץ ראשון של התוספות מסקי דאסור להשתמש בדמי [מכר] דאם היה מותר להשתמש בדמי מכר היה נעשה שואל והוה מועל. אמנם יש לומר דזה דוקא לרב הונא, אמנם לר"ז דס"ל דהיתר תשמיש אינו עושה אותו שואל וכוותיה קיימ"ל, וכן לשיטת התוספות דפסקו כרבה ולא כרב יוסף, א"כ יש לומר דשפיר מותר להשתמש בהם ולא נעשה שואל. ועיין על התוספות חוות יאיר סימן כ"ד בני יעקב קפב ע"ד קפ"ו ע"ב [שאלה ב'], קרית מלך רב ח"א קס"ח ע"ב [מכירה פ"ב ה"ט], ובח"ב כ"א ע"ג [זכיה ומתנה פ"א הי"ד], שדה הארץ קט"ו [חי' ב"מ], לחם שלמה צ"ט ע"ג, [קנין כסף סי' י"ח].

תוספות ד"ה והתנן. שדה הארץ קט"ו [חי' ב"מ], דף מג, ב. החרשב לשלוח יד בפקדון. ופירש רש"י: אמר בפני עדים אטול פקדונו של פלוני לעצמי. וכן פירשו התוספות, ורש"י בקדושין מב, ב כתב: אמר

פרק רביעי

1234567

לא אמר בהדיא אע"ג דאית ליה אסור, אבל מהאי מעשה מוכח דשרי, דהרי בע"כ רב לא אמר כן בפירוש, דאם אמר כן מה מספקא ליה, ואפ"ת שרי, וזה שאמר הגמרא נעשה, הוכיח זה הגמרא מהך קושיא עצמה דבע"כ צ"ל דרב מכח נעשה שרי ולא הוה אמירה בפירוש, דאל"כ מה מספקא ליה. ועיין בט"ז סימן קס"ב ס"ק ג' שהביא דברי הב"י ודברי הנמק"י וכתב דהכי מוכח מכח הקושיא מאי מספקא ליה לרב, וכתב במגילת ספר לאוין [קצ"ג] דף ק"ט ע"ג דאישתמיטת' ליה להט"ז דברי התוספות, ובבית יעקב דף פ"ב ע"ג [שאלה קי"ב] כתב דהט"ז כתב כן לדעת הנמק"י והר"ן דלא ס"ל כהתוספות, ובוודאי דכן נראה דכוונת הט"ז לומר דהר"ן והנמק"י הוכיח כן מכח קושיות התוספות אלא שקיצר בלשונו, וגם לפ"ז א"צ לפרש בדבריהם כמ"ש הב"י רק כמו שכתבתי לעיל בשם שיטה מקובצת, ועיין שם במגילת ספר ובית יעקב בארוכה.

דינר של כסף אחד מעשרים וחמשה דינר של זהב. עיין כתובות צט, א תוס' ד"ה נתן לו דינר, בכורות ג, א תוס' ד"ה דמודבנא. למאי נפקא מינא לפדיון הבן. לשון רש"י, פרי האדמה ח"א דף מ"ב ע"א מנחת בכורים. ומבעא אפירא לא מחללינן. סוכה מ, ב תוס' ד"ה על חיון.

תוספות ד"ה נעשה כא"ל עד שאמצא מפתח כו'. והקשה במשפט צדק ח"ג דף קמ"ח ע"ג [סי' ס"א] דא"כ מעיקרא איך לזה רב בלא קיץ כיון דהוה מסופק אם הלכה כב"ה, וכבר תירץ בשיטה מקובצת בשם הרשב"א דמעיקרא הוה פשיטא ליה דהלכה כב"ה ולבסוף מספקא ליה, והרב משפט צדק כתב שהוא דוחק, ובאמת י"ל דלעולם רב מעיקרא הוה מספקא ליה אי הלכה כב"ה אי לאו, רק הוה פשיטא ליה דדהבא טבעא הוה ולהכי שרי אף לב"ה, כי בטיבעא לא שייך יוקרא וזולא כמ"ש רש"י, רק אח"כ ס"ל דפרי הוה ובא לכלל הספק אי הלכה כב"ה והרי בלא"ה לפי סברת המקשה דטעמא דר"ח משום דדהבא טיבעא ורב מספקא ליה נמי קשה מעיקרא מאי קסבר שהלוח, ובע"כ צ"ל דמעיקרא הוה פשיטא ליה דטיבעא הוי, מיהו לפי מ"ש התוספות בדף הסמוך ד"ה לגבי נפשיה יש עוד לחלק בכמה גווני.

רש"י ד"ה לגבי פירא טבעא הוי. עיין לחם שלמה ממהר"ש קולא דף י"ט ע"ג, [קנין סודר ו']. דף מה, א. לגבי נפשיה מי איכא למי' לאו טבעא הוי. עיין בתוספות שהקשה מדלעיל מאי הי' רוצה

זה הכלל כל המטלטלין קונין זה את זה. וכתב רש"י: והאי כל לאתויי אפילו כים מלא מעות בכים מלא מעות. מכאן מוכח דרש"י לא ס"ל כהכריתות והביאו בהליכות עולם דף כ"ז ד"כל" לאו ריבויא הוא לעולם, אלא זה הכלל ריבוי הוא, והרי כאן מוכח מדברי רש"י דכל ריבויא הוא, וכבר כתבתי בב"ק דף צו ע"ב דהרי"ף והרא"ש גראי' דחולקי' על הכריתות, וסברי דכל ריבויא הוא וכן הנמק"י, ועיין זרע יצחק.

נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות. ע"ל מג, א תוס' ד"ה מאי אירי' הוציא.

מתני ליה רבי לר"ש בריה. עיין בארוכה על כל הסוגיא בני יעקב דף ק"י, [מאמר ב' קנין]. דהבא דחשיב הוי טבעא. אורים גדולים דף צ"ה, [לימוד קצ"ח].

תוספות ד"ה הנחשת קונה את הכסף. כו' ותו דכל המטלטלין קונין זו את זו כו'. עיין מהרש"א שהקשה דילמא לא זו אף זו קתני, ועיין שיטה מקובצת שנראה שנתכוון לקושיא זו של מהרש"א. ותירץ בשם שיטה כיון דברישא תני שתי בבות והיפות אין קונות את הרעות, ובסיפא קתני רק המטלטלין קונין זו את זו לא שייך לומר לא זו אף זו. ועוד י"ל כיון דהפסיק ביניהם בבבא דאסימון, וכן מצאתי בורע יצחק.

באותו הדבור ואסימון כו' ולגבי מטלטלין מקרי טבעא. עיין בני יעקב דף ק"י ע"ג [שנ] אם התוספות לא כתבו כן אלא לפירוש ר"ת דס"ל דמטבע גמורה היא רק שאינו יוצא כל כך ולכך חשיב טיבעא, אבל לרש"י כיון שאין עליו צורה כלל, נהי דעדיף ממעות הרעות, מ"מ לא הוי טיבעא לגבי מטלטלין ע"ש, ודבריו מגומגמין, ועוד אכתוב מזה לקמן אי"ה.

דף מד, ב. ואף רבי חייא סבר כו'. משפטי צדק ח"ג דף קמ"ח [סי' ס"א], ועיין אורים גדולים דף צ"ד צ"ה [שם].

דהבא טבעא. לשון רש"י, אורים גדולים שם. הוה ליה טאה בטאה. מגילת ספר לאוין [קצ"ג] ק"י ע"א.

נעשה כאומר לה הלויני עד שיבא בני. וכתב הנמק"י בשם הר"ן דכל כה"ג אפילו לא אמר בהדיא הכי שרי, וב"י הקשה דמאי חידוש הוא זה דפשיטא הוא. וכעת שזכינו לאורן של דברי הר"ן המובאים בשיטה מקובצת, מבואר דהר"ן הוקשה לו קושיות התוספות דמאי מספקא ליה לרב כיון דמשנה מפורשת היא. ותירץ דמתניתין לא שמעינן אלא באומר בפירוש הלויני עד שיבא בני או עד שאמצע מפתח, אבל אי

להוכיח מר"ת, ובעין יוסף כתב כי לא הבין תירוצם, דאכתי הקושיא במקומה עומדת. ואני לא הבנתי מה הוקשה לו דלע"ד דברי התוספות פשוטים, דהוקשה להם לפי מה דאמר הכא דדינר של כסף אפילו למ"ד פירי הוה לגבי דברים אחרים, מ"מ לגבי נפשי טיבעא הוה, וה"ה גמי בדינר של זהב, דלעולם הוה קונה את הכסף דהוי פירי לגבי כסף, ומ"מ פסק ר"ת דמותר ללוות דינר בדינר דלגבי נפשיה וודאי טבעא הוי, ועל זה תירצו דוודאי לפי ה"ה הוה סבר הכי דהלואה שאני, אבל לפי מה דמסיק דהלואה תלוי במקח וממכר, וכל היכא דהוי לגבי מקח וממכר פירי ה"ה לגבי הלואה אפילו לגבי נפשיה, וא"כ שפיר הוכיח הגמרא לעיל דאי לענין מקח וממכר פירי הוי לגבי שאר דברים, לענין הלואה גמי פירי הוה אפילו לגבי נפשיה, והגמרא הדר ביה מהך סברא לגבי נפשיה מי איכא למ"ד כספא לאו טבעא הוי, וכ"כ התוספות בסמוך דלהתירוצ' נוכל לאוקמי דר"י בדינר של כסף. לישנא אחרינא אמרי לה כו'. לחם שלמה שם. הכסף כסף ריבה. עיין זבחים מט, א תוס' ד"ה והרי

מעשר

ואפילו כסף שני. ע"ל גג, ב תוס' ד"ה כרבי יהודה.

תוספות ד"ה לגבי נפשיה. עיין מה שכתבתי בגמרא, וכעת ראיתי בלחם שלמה דף י"ט [קנין סודר ו'] שהביא דברי הרב עין יוסף ופירש דברי התוספות כאשר פרשתי, וע"ש על הסוגיא.

תוספות ד"ה ושאיני הלואה. כו' וא"ת היכי מוכח בסמוך כו'. והקשה מהרש"א דמ"מ קאמר ה"ג מסתברא דלא כסברת המקשה, ועיין בלחם שלמה שם שכתב די"ל כי וודאי המתיר לא אמר דלגבי נפשיה הוה פירי כמו לגבי כסף, אלא המתיר אומר דלגבי נפשיה הוה טיבעא כמו לגבי פירי ורק בהלואה אסרו מפני מראית העין, וע"ש בארוכה, ובשו"ת מהרש"ך ח"א דף פב, [חי' על סוגיין].

דף מה, ב. מטבע נעשה חליפין. עיין בארוכה על הסוגיא והפוסקים, בני יעקב ג"ב [מאמר ב' קנין], קרית מלך רב ח"א קע"ו [מכירה פ"ה ה"א], לחם שלמה ט"ו ע"א [קנין סודר א'], מחנה אפרים ב ע"ג [קנין מעות סי' ג'], נחפה בכסף ע"ט ע"ב [חור"מ סי' ז'], ועיין בית אברהם כהן קי"ט ע"ב [שאלה י"ג].

מ"ט דמ"ד אין מטבע נעשה חליפין. וכתב רש"י דליכא למימר דס"ל כרב נחמן דכל שאינו כלי לא עבדי חליפין, דלפלגי בשאר דברים שאינו כלי. והנה הראשונים הבינו מדברי רש"י שמפרש דוקא כלי ולא דבר אחר, ולפ"ז תירונויהו מ"ד רב ולוי לא ס"ל כרב נחמן דאמר דבעי כלי, ועיין בארוכה בשיטה

מקובצת, אמנם מרן בכ"מ כתב דרש"י ס"ל כהתוספות דמטבע הוי כלי, וכבר הרבה להקשות עליו בבני יעקב דף ג"ב ע"ב [מאמר ב' קנין] שכתב שט"ס הוה בדברי הכ"מ וצ"ל הרא"ש במקום רש"י. ואפשר לומר לדעת רש"י כי ס"ל דדוקא רב פפא הוה דמפרש כן טעמא דמ"ד אין מטבע נעשה חליפין, ואפשר הוה ס"ל כרב ששת, ולכן מהדר לאוקמי רב ולוי כרב ששת, אבל ר"נ גופי' ס"ל דוודאי מ"ד מטבע נעשה חליפין לא ס"ל כרב נחמן, אבל למ"ד אין מטבע נעשה חליפין טעמי' ידידי' משום דבעי כלי, והא דאפילגי במטבע ולא בשאר דברים, י"ל כי מ"ד מטבע נעשה חליפין מטבע איצטריכא ליה, משום דה"א דנהי דפירי עבדי חליפין מטבע לא עבדי חליפין, כיון דאין דרך לקנותם בחליפין אלא בתורת דמים, ואי אמרת נקני בחליפין אתו לאחלוףי בדמים, קמ"ל דאפ"ה עבדי חליפין, ואגב דנקט הך מ"ד מטבע, החולק גמי אמר אין מטבע, אע"ג דה"ה שאר דברים גמי, ושוב ראיתי בנחפה בכסף דף ע"ט [חור"מ סי' ז'] שכתב כמ"ש, אלא שלא תירץ למה לא נחלקו בשאר דברים, ועיין בארוכה בבני יעקב דף ג"ב [שם].

משום דדעתיה אצורתא וצורתא עבדא דבמלה. וכתב רש"י: הלכך הוה ליה כדבר שאינו מסוים. והקשה עליו הרשב"א הובא בשיטה מקובצת, דהא תינח הא דלא מקני בחליפין אבל למה אין נקנה בחליפין, והרי דבר שאינו מסוים נקנה בחליפין, ולפיכך פירש הר"ן דהוה כאותיות שבשטר שאין גופן ממון, וכן הביא הב"י בסימן ר"ג בשם הר"ן, והקשה בלחם שלמה דף ט"ו [קנין סודר א'], דא"כ איר יתחייב על מעות של פקדון שבועת הפקדון כיון שאין גופן ממון. ולע"ד הרשב"א והר"ן ס"ל דוודאי מדאורייתא גופי' ממון מקרי, אלא לענין קנין חליפין עשאו רבנן כמי שאין גופן ממון ואין מקנה ואין נקנה. עוד הקשה שם בלחם שלמה לפירוש הר"ן והרשב"א, מאי קאמר רב פפא עצמו אפילו למ"ד אין מטבע נעשה חליפין מיעבד הוה דלא עבד חליפין אקנוי מקני בחליפין, והרי לפי הטעם שנתן הוה עצמו דאין גופן ממון א"כ אין חילוק בין נעשה חליפין בין מקני בחליפין. ואחר המחילה רבה לא ראה דברי הרשב"א בשיטה מקובצת, דשם מבואר דרב אמר הך טעמא לפי האמת דהדר ביה וסבר דאין חילוק, אבל לפי ה"ה שלו וודאי לא הוה סבר הך טעמא אלא טעמא אחרינא דאיכא שפיר לחלק בין נעשה חליפין למקני בחליפין, ולפ"ז יש לומר דרש"י וודאי נראה לו דוחק דהתלמוד נקט תחלה דברי רב פפא הנאמרים במסקנא, וה"ל להקדים דברי רב פפא האחרים, אלא

1234567

וודאי צ"ל דדברי רב פפא בתחלה נאמרים על הכוונה ראשונה דלא נעשה חליפין אבל מקני בחליפין, מיהו לפי האמת טעמא דרב פפא הוא גם על דאין מקנה בחליפין. ולפ"ז נמי לא קשה מה שהקשו לרש"י למה לא פליגי בשאר דברים דאינו כלי, כי י"ל דרבנותא קמ"ל דמטבע אין נקנה בחליפין, אבל שאר דברים אע"פ שאין נעשים חליפין, נקני, ורש"י לא כתב כן לעיל אלא לפי ה"א דרב פפא סבר דמקני בחליפין, אבל לפי האמת אין זו הכרח, רק רב פפא הוצרך לה"ט כדי לאשמעין דגם אינו נקנה בחליפין, ועיין קרית מלך רב ח"א קעז ע"א [מכירה פ"ה ה"ו], מחנה אפרים י"ב ע"ג, [קנין מעות סי' ג'].

הכי נמי מסתברא. עיין יומא פב, א דשם כתבו [התוס' בד"ה הכי נמי] דיש ה"נ מסתברא שאינו נשאר, לפי דעת רש"י, ואם כוונתם לה"נ מסתברא דכאן, לא ידעתי מה חילוק יש בין פירוש רש"י לפירושם, וה"נ מסתברא זה וודאי נשאר במסקנא. אמנם מבואר דכוונתם לה"נ מסתברא שבדף הסמוך בע"ב כמו שהקשו שם התוספות לרש"י דה"נ מסתברא לא קאי במסקנא.

לעולם ברמים ומאי כמל מקום שהוא. קרבן אליצור קל"ט [פ"ה דע"ז דף ס"ג], ועיין על הסוגיא בני יעקב ק"א [מאמר ב' קנין].

היה עומד בגורן. דרך המלך ק"א ע"ב, קהלת יעקב אלגאזי ויו ע"ב [תוספות דרבנן אות א'], קדושין סה, ב תוס' ד"ה לא איברו סהדי, ב"ב דף מ, א תוס' ד"ה קנין בפני שנים, ועיין טוב עין ע"ב ע"א, [סי' ט"ו].

תוספות ד"ה אין מטבע נעשה חליפין כו'. בדעת הרמב"ם נסתפקו האחרונים אי ס"ל דמטבע חשיב כלי או לאו, ועיין בבני יעקב דף נ"ב [מאמר ב' קנין] מה שהקשה לדעת הרמב"ם, והרב מהר"י ערוך הובא בנחפה בכסף שם הקשה, דאי דעת הרמב"ם דמטבע הוי כלי א"כ איך כתב בהלכות שבת [פכ"ה ה"ו] כל דבר שאינו כלי כגון מעות או אבנים. ולע"ד אין לדמות כלי לענין שבת לענין כלי דבעי לקנין, דודאי י"ל דאף דלגבי קנין כלי הוא לגבי שבת לא הוי כלי, והרי הגמרא בפרק כל הכלים [שבת קכג, א] רוצה לחלק בענין כלי בין טומאה לשבת, וע"ש בתוספו [ד"ה מדלענין] וא"כ בין קנין לשבת וודאי יש לחלק, דהתם בעי כלי חשוב, ועיין מחנה אפרים י"ב ע"ג [קנין מעות סי' ג'], ועיין משפט צדק ח"ב סימן יוד תוך התשובה.

דף מז, א. טעמא דאין בידו מעות כו'. הרמב"ם בפ"ה דמ"ש לא כתב זה דאם יש בידו מעות עדיף טפי ליתן המעות אע"פ שבפירוש המשנה כתב כן.

ונראה דס"ל להרמב"ם דהכרח הגמרא הוא דוקא למ"ד מ"ש ממון הדיוט הוא ויכול ליתן המעשר במתנה, א"כ טפי עדיף ליתן המעות במתנה כדי שלא יהי' דומה כל כך אבל למאי דפסק כר"מ דמ"ש ממון גבוה ומיירי דנותן לו הפירות בטבלם כמ"ש הרמב"ם א"כ כיון שנותן לו כל הפירות לא שייך ערמה ואע"פ שיש בידו מעות מותר, כן נראה נכון, ועיין בירושלמי. ניקנו ליה מעות להיאך אגב סודר. עיין סנהדרין ו, א תוס' ד"ה צריכה קנין, ועיין על כל הסוגיא והתוספות בספרים שכתבתי בדף הקודם על הי' עומד בגורן.

ונקנינהו נהליה אגב קרקע דלית ליה קרקע. התוספות ב"ק קד, ב [ד"ה אגב] הקשו לפי מה דאנו נוהגין לכתוב בהרשאה ד' אמות קרקע אע"ג דלית ליה קרקע, ואפ"ה מהני מטעם הודאה דיש להם קרקע, והוקשה להם מהך דהכא דא"כ מאי משני דלית ליה קרקע, ותירצו דהכא בעינן מדאורייתא שיהי' שלו כדי שיכול לפדות בהן מעשר שני, ולפ"ז צ"ל דקנין אגב דאורייתא הוא, דאי קנין אגב לאו דאורייתא א"כ מאי מקשה הגמרא וליקנינהו אגב קרקע, דהא אגב לא מהני מדאורייתא, וא"כ דבריהם סותרים למ"ש בב"ק [יב, א ד"ה אנא] דקנין אגב דרבנן, וכבר הארכתי בזה בב"ק בדף י"ב ובדף ק"ד. איברא דבלא"ה נראה דהתוספות דהכא חולקים על התוספות בב"ק, דהרי הוקשה להם דלמה לא הקנה המעות בהודאה כמו גבי איסור והנייהו בקושיא, והרי לפי מה שכתבו בב"ק הודאה לגבי מעשר לא מהני מידי. ובמוצל מאש סימן י"ב הקשה דלמה לא הוקשה להם להתוספות גם כן דיודה שיש לו קרקע. ולא ידעתי למה יקשו קושיא זאת דהלא עדיפא מניה קמקשי דיודה על המעות דהרי דבר זה אמת הוא, אמנם הודאת הקרקע שקר הוא, ונהי דמהני מטעם הודאת בע"ד, עכ"פ הם יודעים תירווייהו ששקר הוא, ואפשר זה כוונת התוספות בב"ק דודאי קנין גמור הוה מהני אפילו הוה מדרבנן, ורק הודאה על הקרקע שהיא בשקר אינה קנוי' לו דתירווייהו יודעים ששקר הוא, אבל קנין י"ל כיון דרבנן תקנו הוה כמדאורייתא, ולכן הוקשה להם כאן מהודאה על המעות דהוא אמת, וא"כ י"ל דהתוספות סברי דקנין דרבנן מהני בדאורייתא, וכמו שכן נראה דעתם בסוכה ל, ב תוס' ד"ה שינוי, כמ"ש במחנה אפרים דף י"א ע"א [קנין משיכה סי' ב'].

וראיתי לו שם במחנה אפרים בדף יר"ד ע"ג [שם] שהביא משם הרמב"ן בחדושו ל"ב דף ע"ז, שהקשה למ"ד מכירת שטרות דרבנן, א"כ למה התקדשי לי בשט"ח דאחרים מקודשת לר"מ, וא"כ כיון דרבנן

ואיכפל תנא לאשמעינן גברא ערשילאי. קרית מלך רב חי"א קע"ז ע"ג [שם], ועיין בשיטה מקובצת שהביא דעת הסוברים דכל אדם יש לו ד' אמות קרקע בא"י, או של קבר, ודחו מכאן דא"כ מה משני דלית ליה קרקע, יקנה ליה אותן ד' אמות, וכתב הוא דאין זה דחיה, דבמאי יקנה לו כיון דאין לו סודר, וקושיות הגמרא לא הוי אלא מקרקע שהיא סמוכה לו דמצי למקני בחזקה, וכתב הרב דברי אמת שהוא פלא, דהרי הגמרא מקשה איכפל תנא לאשמעינן בגברא ערשילאי, וא"כ מוכח לפי האמת דיש לו סודר וא"כ יקנה לו אותן ד' אמות בסודר ואגב אותן ד' אמות המעות, דהכי עדיף טפי דהוה לי נכרי, ובאמת קושיא חזקה היא, ובדוחק י"ל דקושיות הגמרא לא הוה אלא היכא דסגי בחד קנין, אבל היכא דבעי תרי קניני' להקנות לו תחלה ד' אמות ואח"כ להקנות לו המעות באגב, כל כי האי לא מטרחינן ליה.

תוספות ד"ה ונקנינהו נהליה אגב קרקע כו'. וקשה דלקני ליה המעות בהודאה. מדברי התוספות נראה דס"ל דהודאה הוה קנין כמו שאר קנינים, וכן כתב בבני יעקב דף צ"ח ע"ב [מאמר ב' קנין]. ונראה דוקא הודאה כמו הכא שמודה על המעות שלו, זה הוה קנין, אבל ההודאה שכתבו התוספות בב"ק [קד, ב ד"ה אגב] דמודה על הקרקע ואין לו, זה לא הוה קנין, ועיין לחם שלמה ממחר"ש קולא דף ט"ו [קנין סודר א'], ומ"ש בתוספות אברייא פריך הוא ט"ס, כי מתניתין הוא בפ"ד דמעשר שני וכמ"ש רש"י אמתניתין.

אין מטבע נעשה חליפין. קרית מלך רב ח"א קע"ו [מכירה פ"ב ה"א], נחלה ליהושע סימן י"ב, ברכי יוסף ח"מ סימן מ'.

איתיביה ר"א לעולא כו'. והקשה בעין יוסף דמאי מקשה לעולא, והא הך דינא מוכח ממתניתין דהיה עומד בגורן וכמו דמסיק בסמוך, וא"כ לקשי מתניתין וברייא אהדדי, וע"ש מה שתירץ ומה שעמד על תרוציו מהר"ש קולא בספרו לחם שלמה דף ט"ו [קנין סודר א'], וראיתי בירושלמי במעשר שני על הך מתניתין, כי בראשונה הי' נותנין מעות ובורחין, התקינו שיהי' נותנין פירות, ואחר זה אכלו הפירות והי' מתקנין תקנה אחרת, ומשמע שם דהך מתניתין מתניא בתר הך תקנה דתקנו שיהי' נותן לו פירות, ולפ"ז צ"ל דמה דתני ואין בידו מעות, היינו שאין מאמין לו המעות, אע"פ שיש בידו המעות שפיר דמי, וא"כ י"ל כי ר"א ב"א הוה מפרש מתניתין כן, ואפילו אם נאמר דהירושלמי סבר דמתניתין מיירי אף קודם תקנה ראשונה, מ"מ הוא מפרש כמ"ש, דאין בידו

הוא למה מקודשת, ותירץ דאפשר לומר מקודשת לחומרא, וא"כ מוכח דהרמב"ן סבר דקנין דרבנן לא מהני בדאורייתא ואם בא אחר וקדשה מקודשת, ולפ"ז קשה לפי מה שכתב הריטב"א בשם הרמב"ן, והביאו בשיטה מקובצת בדף ק"כ ע"ב, והביאו גם במחנה אפרים שם בדף י"א ע"א, דלרב יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות מתנה של מטלטלין איך נקנה דליכא מעות, והתוספות תירצו היכא דליכא מעות מודה רבי יוחנן. והרמב"ן תירץ דבאמת מתנת מטלטלין אין נקנית אלא בחליפין או בחצר או באגב, ולפ"ז קשה למה דהוה סבר למימר דמיירי בגברי ערשילאי ואי אפשר בשום פנים להקנות, א"כ איך קתני במשנה ואין בידו מעות דמשמע הא יש בידו מעות עדיף טפי כמו שאמר הגמרא, והרי אפילו יש בידו מעות מאי תקנה יש להקנות לו קנין דאורייתא, כיון דגברא ערשילאי הוא, ובשלמא לדעת הריטב"א גופא ניהא, דהוא סבר דקנין דרבנן מהני במדאורייתא כמ"ש במחנה אפרים שם בשם חדושי הרשב"א בסוכה והוא מתדושי הריטב"א, אבל על הרמב"ן קשה, וכן קשה על הפירות גופא איך מקנה ליה, ודוחק לומר דהרמב"ן מחלק בין קדושין דמשום ערוה החמירו, אבל בשאר דברים מהני קנין דרבנן, דאדרבה איפכא מסתברא דכל המקדש אדעתא דרבנן מקדש. ושוב ראיתי לבן הרב מחנה אפרים בדף האחרון אחר המפתחות, שכתב דהרמב"ן מודה דאם לוקח בידו קנה מדין יד, ולא נקט ליה, משום דאי הוה דבר גדול אי אפשר ללקחו בידו, ועיין מ"ש בזה בב"ק בדף כ"ט. ועוד י"ל כי מה שמקשה הגמרא איכפל תנא לאשמעינן בגברא ערשילאי, דקשה דהוה לו להקשות תיכף אחר שתירץ דלית ליה סודר, וכן הקשה בורע יצחק, ומה שתירץ כתב הוא עצמו שהוא דוחק, ולכן סבר הרמב"ן דכוונת הגמרא לקושיא זו, אחר שאין לו סודר ולא קרקע ולא שום דבר שאפשר להקנות בו, א"כ איך יקנה לו הפירות. ושוב ראיתי כי קושיא מעיקרא ליתא, דהלל כל הקושיא לרבי יוחנן ורבי יוחנן גופא סבר אין מטבע נעשה חליפין, וא"כ ודאי מיירי דאית ליה סודר, אמנם כל קושיות הגמרא והשקלא והטריא הוא לר"ש ב"ל אי אמרינן משיכה קונה דוודאי י"ל דמיירי בגברא ערשילאי, ואפ"ה יוכל ליתן במתנה הפירות, ושוב ראיתי בדרך המלך דף ק"א [מכירה פ"ג ה"ט] שהאריך בזה, ועי"ש, ועיין בארוכה דברי אמת בקונטרסי' דף ס"א ס"ב [קונטרס שביעי], בני יעקב צ"ח ע"ב [מאמר ב' קנין], קרית מלך רב ח"א קע"ז ע"ב, [מכירה פ"ה ה"ו].

דלית ליה קרקע. ברכי יוסף ח"מ ק"ח [סי' מ'], בני יעקב קע"א [מאמר ז'], לשון הרא"ש.

דף מז, ב. כל הנישום דמים באחר. מרכבת המשנה ח"ג פי"ג דמכירה ה"א.

ופירי נמי עבדי חליפין. מהרש"ך ח"ג סימן ל"ח תוך התשובה.

יש דמים שהן בחליפין. על הסוגיא ורש"י והרמב"ם, משאת משה חח"מ קכ"ו קכ"ז קכ"ח, קרית מלך רב ח"א קע"ו ע"ג וע"ה [מכירה פ"ח ה"א], ק"פ ע"ג [שם פ"ז ה"ג], ועיין קהלת יעקב ק"ה ע"א ע"ב. דבר תורה מעות קונות. רש"י כתב כדמצינו בהקדש.

ועיין בעירובין דשם כתב רש"י דק"ו הוא מהקדש, והתוספות שם הקשו עליו, ועיין בעין יוסף ובלחם שלמה ע"ט ע"ב [קנין מעות סי' א'], ועיין בש"מ בשם הר"ן דנראה לכאורא מדבריו דאע"ג דקאמר דבר תורה סברא בעלמא הוא, וכן הבין בכלליו מרן דף י"ג ובהליכות אלי סימן רמ"ב הקשה עליו, ועיין ארעא דרבנן אות ד' סימן קס"ז ובהשמטות שם סימן נ"ה, ועתה יצא לאור עדות ביהוסף ובסוף ח"ב בקונטרס לקח טוב מבן הרב המחבר פירש דברי הר"ן דגם הוא ס"ל דמן התורה הוא.

ומלתא דשכיחא גזרו ביה רבנן. שמחת י"ט קפ"ט ע"א ע"ב, [סי' ג'].

תנן כל המטלטלין קונין זה את זה. עיין על הסוגיא מהררי נמרים [על מסכתין] כ"ט ל', בני יעקב קי"א קי"ב [מאמר ב' קנין].

מכור לי באלו קנה. מגילת ספר לאוין [ק"ע] פ"ה ע"ד, מהררי נמרים [על מסכתין] ל' ע"ב, קרית מלך רב ח"א ר' ע"ב ע"ג [מכירה פי"ג ה"ב] ר"ט ע"ב ר"י ע"א [שם פ"כ הל' י"א], ע"ל מג, א תוס' ד"ה מאי אירי, מרכבת המשנה ח"ג פי"ג דמכירה ה"א.

תוספות ד"ה ופירי נמי עבדי חליפין כיצד החליף בשר שור בפרה כו'. דא"כ ה"נ מסתברא לא קאי לפי המסקנה כו'. כבר כתבתי לעיל בשם התוספות דיומא דף פד, א [ד"ה הכי נמי] כי מצינו דכוותיה ה"נ מסתברא דלא קאי.

תוספות ד"ה יש דמים שהן בחליפין. לחם שלמה צ"ד ע"א וע"ב, [קנין כסף ז'].

דף מז, א. עיין על כל הדף מהררי נמרים [על מסכתין] ל"א ל"ב ל"ג.

ויש לו עליו אינאה. וכתב רש"י: ויש לחבירו עליו דין אינאה. ומשמע מזה דדוקא המוכר על הלוקח יש לו אינאה כיון דלא ידע כמה הם המעות שבידו, וא"כ אם נמצאו המעות פחות מדמי שוויו של המכר יש אינאה, אבל הלוקח אין לו אינאה כיון דידע כמה הוא, דבהכי מיירי לדעת רש"י כמו שכתב הכ"מ [בפ"ה ממכירה ה"ג], אע"ג שהלוקח ידע כמה הוא

מעות לאו דוקא כדי דלא תקשה מתניתין וברייאת אהדדי, וע"ש בלחם שלמה.

הרי שהיו חמרי ופועליו תובעין אותו. בני יעקב נד ע"ב ס' [מאמר ב' קנין].

אידי ואידי בפרוטטות שנו. וכתב רש"י בפרוטו שאין עליהם צורה דהוה כמו אסימון. והקשה בבני יעקב דף קי"א ע"ג [מאמר ב' קנין] דהא התוספות כתבו בריש פרקין דאסימון באסימון אינו קונה. ועי' מה שכתבתי לעיל דאפשר דהתוספות לא כתבו כן אלא לפר"ת אבל לא לרש"י, ובשיטה מקובצת הקשה בשם תוספות שנוץ לפי מה שכתב רש"י לעיל הטעם דמטבע משום דהוה כדבר שאין מסוים כיון דליכא בו צורה, מכ"ש זה דליכא עליו צורה כלל, ולפמ"ש דרש"י לא כתב כן אלא לפי ה"א דרב פפא דמטבע מקני בחליפין, א"כ שפיר י"ל דהוה טעמא משום דבר שאין מסוים, אבל לפי האמת דאין נקנית בחליפין גם רש"י מודה דלא הוי טעמא משום דבר מסוים, דא"כ למה לא מקני בחליפין, אלא בע"כ טעמא כמו שכתבו התוספות ושאר מפרשים משום דדעת' אצורתא וצורתא לאו מידי בין לקנות בין להקנות, א"כ ל"ק לרש"י.

וכיון דאית ליה נעשה כאומר הלויני. אדמת קודש ח"ב קכ"ד, לשון הרא"ש.

ת"ש כל הנעשה דמים באחר. עיין על הסוגיא כולה קרית מלך רב ח"א קע"ה ע"ג [מכירה פ"ה ה"א] ולהלן.

תוספות ד"ה אידי ואידי בפרוטטות. מנחת בכורים. תוספות ד"ה ש"מ מטבע נעשה חליפין. כו' ובקנין סודר דשכיחא ליכא למיחש כו'. במחנה אפרים דף י"א ע"ג [משכח סי' ד'] הוכיח מכאן שדעת התוספות דלא כמ"ש הב"י דאם התנה בפירוש דהמעות יקנו דקנה, וכ"פ רמ"א בהגה, אלא דעתם כהש"ך דאפילו התנה בפירוש לא מהני, דאי דעתם כדעת הב"י דמהני אם התנה בפירוש, א"כ תו ליכא לאקשווי מקנין סודר מה שהקשו התוספות, שהרי כבר פירש שרוצה לקנות מהשתא. ולע"ד הקלושה אין כאן ראיה, דוודאי בקנין סודר שפיר הקשו התוספות כיון דהוא קנין תדירי, א"כ וודאי היה להם לחכמים לחוש על זה שיאמר נשרפו חיטיך בעלי, ואע"ג שנתרצה אולי לא נזכר מחשש שריפה, אבל במעות כיון דחכמים תקנו כן מה"ט והוא לא חשש לזה ורוצה שיקנה המעות, א"כ מסתמא הוא מאמין למוכר שהוא איש נאמן, ובלא"ה צ"ל [כן] דאל"כ קשה בקצרה לדעת ב"י כיון דקנה במעות, א"כ הרי נתרצה בפירוש ומה לו לחוש על זה, אלא וודאי צ"ל דחששו פן לא יזכור הלוקח בהך חששא, ועיין קרית מלך רב ח"ב דף כ"ב ע"ג, [זכיה ומתנה פ"א הי"ד].

ועיין מ"ש לעיל ובקהלת יעקב ג', ובעבדים הקשה הרב קהלת יעקב, למה לא עקרו קנין מעות מה"ט דשמא יאמרו גשרף עבדך אם הוא עבד קטן, ואם הוא עבד גדול לא ישמרנו שלא יברח וע"ש בארוכה.

ולע"ד נראה דוודאי גבי שריפה שייך שמא נשרפו שהמוכר יתירשל ויאמר ללוקח אנוס הייתי כי לא יכולתי להציל, אבל כשיברח וודאי אין לו טענה, כי עד הנה לא ברח ועכשיו ברח, ותו דנהי דמדין תורה כיון שקבל המעות אינו ברשותו רק ברשות הלוקח, מ"מ בפשיעה חייב, ולכן לא חששו לזה. ועוד י"ל כי במטלטלין דרך הוא כמה פעמים להניחם בבית המוכר כשאין לו מקום בביתו עד שימצא קונים או עד שימצא מקום, אבל בעבד למה יניחו בבית המוכר, וודאי הדרך הוא תיכף שקנה וגתן המעות להוליכו עמו, וא"כ הוה מילתא דלא שכיחא ולא גזרו ביה רבנן, ועיין מ"ש בקדושין במשנה עבד כנעני נקנה, ועיין ע"ז עא, א תוס' ד"ה רב אשי.

גזירה שמא יאמר לו נשרפו חייטך בעליה. עיין קרית מלך ח"א קפ"ב ע"ג [מכירה פ"ט ה"ג], רוח אלי' בשיטתו לקדושין ה ע"א.

מ"ש דר"ל. והקשו המפרשים למה לא הקשה מ"ט דרבי יוחנן, ולדעת התוספות דטעמא דרבי יוחנן דסתם קנין הוא בכסף י"ל כי הטעם פשוט, ולכן לא הקשה לרבי יוחנן, ולשאר המפרשים י"ל כי וודאי ר"י דאמר דבר תורה מעות קונות, קבלה היתה בידו, ועוד דמצינו קנין מעות גבי קרקע, ומה"ט נחלק, אבל ר"ל דאמר משיכה מפורשת מן התורה פריך מ"ט כלומר היכן המקום דמפורש בו בתורה דמשיכה קונה.

מיד עמיתך. כללי שמואל שבתמים דעים [פרק המ"ם] כ"ו ע"א.

כל שהכסף בידו. עיין מהרי"ק בכלליו ק"ה ע"א, ועיין מ"ש לעיל במשנה.

דאמר רב חסדא. עיין ע"ז סג, א תוס' ד"ה בזונה נכרית.

תוספות ד"ה וכי תימא. עיין מה שכתבתי בגמרא וביד מלאכי כלל תרמ"ח.

תוספות ד"ה אי אמרת בשלמא. בני יעקב ק"ד ע"ב, [מאמר ב' קנין].

דף מח, א. על כל הדף מהררי נמרים [על מסכתין] ל"ג ל"ד ל"ה.

אין רוח חכמים נוחה הימנו. ב"ב קמט, א תוס' ד"ה מגמרי טענתייהו.

קאי באביל. וכתב רש"י: אבל מעות לא קנו מדאורייתא ונ"מ לענין איסורא כגון אם קידש בו את האשה לרבי יוחנן הוה קידושין דמדאורייתא קנייה וירידה הוא לר"ל לא הוה קדושין. והנה וודאי נראה

מ"מ הוה כעין חליפין לענין דקני, אמנם אם גם הלוקח לא ידע מה שבידו, אפשר דשייך דין אונאה גם בלוקח, ועיין מזה בלחם שלמה דף צ"ו ע"ד, [קנין כסף ז'].

חליפין ומקפיד עליהו. קרית מלך רב ח"א קצ"ט ע"ב ר', [מכירה פ"ג ה"ב].

חמור בפרה וטלה. קרית מלך רב ח"א קע"ו ע"ג, [מכירה פ"ה ה"ב].

בכליו של קונה. גיטין לט, ב תוס' ד"ה משום. מה נעלו דבר המסויים. ב"ק סג, א תוס' ד"ה דבר שאין מסויים, שבועות מב, ב תוס' ד"ה אלא על דבר. תוספות ד"ה קונים בכלי אע"פ שאין בו שוה פרוטה. כו' וכן נתינת תרומה דחטה אחת פוטרת את הכרי כו'. עיין במשנה למלך פ"ו דמתנות ה"ו מה שתירץ לקושיות התוספות, דההפרשה וודאי בכל שהוא, אבל הנתינה בעי דוקא כשיעור אם יש לו, ואפשר התוספות לא ניתא להו [בהכי] דאם נאמר דקאי על הנתינה מנלן דמיירי דוקא ביש לו, דילמא אף באין לו וקאי על ההפרשה.

כמאן פתנינן האידנא במנא דכשר למקניא ביה. מרכבת המשנה ח"ג פ"ה דמכירה ה"ח.

דף מז, ב. אין מחללין מעשר שני על אסימון. עיין שבת קכח, א תוס' ד"ה שפדאן.

ולא על מעות הניתנות בסימון כו'. מדברי התוספות נראה דלא גרסינן "ולא" אלא ועל מעות שנתנו בסימון, שהרי כתבו אם נאמר דתני והדר מפרש לא יגרוס ויו דועל, ואי הוה גרסי "ולא" הוה להו למכתב דלא גרסינן ויו דולא, אלא שדברי התוספות בלא"ה תמוהים כמו שהקשה עליהם ביד מלאכי כלל תרמ"ח, דהביא מקומות אין מספר דאע"ג דגרסינן ויו, קאמר הגמרא תני והדר מפרש, ואי כוונת התוספות דגם בשאר מקומות לא גרסינן ויו, א"כ למה כתבו דוקא הכא כן ולא באחד משאר המקומות, ודברי התוספות צ"ע. אמר רבי יוחנן דבר תורה מעות קונות. עיין על הסוגיא בני יעקב קפ"א, ולהלן קפ"ד [שאלה א'], מהר"י קולון שורש קנ"ג, נאות יעקב י"ד ע"ד, קרבן אליצור קל"ג [פ"ה דע"ז דף ס"ג], קרית מלך רב ח"א קס"ח קס"ט [מכירה פ"ג ה"א], מרכבת המשנה ח"ג פ"ט דתרומות ה"י ופ"א דזכיה הי"ד, קהלת יעקב אלגאזי נ"ג נ"ד [תוספות דרבנן אות מ'], ועיין בארוכה לחם שלמה קנין מעות [סי' א'] ע"ט ע"ד, בני יצחק ס"א ע"א, [מקנת כסף].

דבר תורה מעות קונות. כבר כתבתי לעיל בשם שיטה מקובצת דבמתנה איכא מחלוקת התוספות והרמב"ן, אי משיכה קונה מן התורה, ועיקרן של דברי התוספות איתא בע"ז דף עא, א ד"ה פרדשני,

כמו דפלוגתייהו לענין אם קידש המוכר במעות שקיבל מהלוקח, ה"ה דפליגי נמי אם קידש הלוקח בפירות שעדיין לא משך רק הם עדיין בבית מוכר, דלרבי יוחנן כיון דמדאורייתא קנויים לו, הרי [היא] מקודשת ולר"ל כיון דאינה קנויה לו אינה מקודשת. והאחרונים הקשו דדברי רש"י אלו סתרי זה את זה, דאלו בחמץ דרבנן ושעות דרבנן דהוה תרתי דרבנן, ס"ל לרש"י דאין חוששין לקדושין, הרי דהעמידו חכמים דבריהם אף לענין איסור, ולמה א"כ כאן נאמר דהוה מקודשת לרבי יוחנן כיון דעקרו חכמים קנין זה. ומכח קושיא זאת החכם מהר"י בן פורנה בספר בני יעקב דף קפ"ב [שאלה ב'] כתב, כי דעת רש"י כמ"ש התוספות לעיל בתרצום השני בדף מג, א [ד"ה מאי איריא], דלרבי יוחנן ולרב הונא דאית להו מעות קונות, לא הפקיעו כח שיש למוכר במעות שיכול להשתמש במעות כיון דקונות מן התורה, והוה שואל עלייהו, ולא מצי א"ל נשרפו מעותיך בעליה, אבל לר"ל כיון דמעות אין קונות אסור להשתמש במעות, והוי כקידש בגזל דאין מקודשת, ע"ש בארוכה. ולפי הדברים הללו דרש"י ס"ל דעקרו רבנן בתקנתן דבר תורה, ורק הכא שאני מטעם התוספות, א"כ דוקא במוכר הדברים אמורים אבל לא בלוקח, דאם קידש לוקח אף ר"י מודה דאין מקודשת, ובאמת פשוט דברי רש"י מורים כן דעל המוכר הדברים אמורים. אמנם הא קשיא שהרי רש"י כתב: ונ"מ לענין איסורא, משמע דליכא שום נ"מ אחריתא, והרי גם לענין ממון הוא נ"מ, אם נתן המעות במתנה לאחר, דלרבי יוחנן קנאם כיון דדידיה גינהו, ולר"ל לא קנאם, ועוד נ"מ אם חייב באחריות. לכן נראה הנכון כמ"ש הרב בני יעקב שם בדף קפ"ו ע"ג [שאלה ב'], דבאיסורי הנאה כיון דאסרו רבנן בהנאה הרי הם לא שוים מידי ולא שייך בהן הנאה, ובמה תהי מקודשת, אבל הכא המעות לאו איסורי הנאה גינהו, ויכולה ליהנות בהם, רק הקנין עקרו, ודוקא לענין הקנין עקרו, אבל לא לענין הקדושין, וע"ש עוד בבני יעקב בדף קפ"ו. ודעת הרמב"ם בפ"ט דתרומות [ה"י] כדעת רש"י, שכתב שאם מכר הכהן פרתו לישראל וקיבל הדמים ועדיין לא משך הלוקח הרי זה אסור להאכילה תרומה, שדין תורה מעות קונות, ואם מכר ישראל לכהן אע"פ שנתן הדמים לא תאכל בתרומה עד שימשוך ע"כ, הרי דס"ל דבכל ענין לענין איסורא לחומרא אזלינן, ואי הוה חומרא בדין תורה אזלינן בתר דין תורה, ואי הוה חומרא בתקנתא דרבנן אזלינן בתר דרבנן. שבתי וראיתי כי יש לפקפק בתירוץ שכתבתי בשם הרב בני יעקב, דהא תינח במעות דמותרת להשתמש בהם, אבל במקח איך יכולה להשתמש כל זמן שלא

משך, וא"כ במה תהא מקודשת, והוה ממש דומיא דחמץ. והריטב"א חולק על רש"י וס"ל דאף לפי ר' יוחנן אינה מקודשת מטעם דהפקר ב"ד הפקר, ולע"ד הקלושה נראה דרש"י לא ניחא ליה בהכי לפי מה שכתב רש"י בכתובות ג, א [ד"ה תינח] וביבמות ד, ב [ד"ה התינח] ובשאר מקומות דהיכא דאפקעוהו רבנן לקדושין ע"י הפקר ב"ד הפקר עשאו המעות מתנה לאשה, וכאן איך אפשר לומר דהקדושין מתנה גהי דמדאורייתא ידיה גינהו המעות או הפירות ויכולים לעשות מתנה, הא מדרבנן לאו המעות של מוכר ולא הפירות ללוקח, וא"כ איך יעשו אותם מתנה. מעתה אפשר לומר דזה החילוק בין חמץ לכאן, דהתם שפיר עשאו כאיסורי הנאה מן התורה וכעפרא בעלמא. ושוב מצאתי קרוב לזה בקול אלי" פ"ה ע"ב [שאלה י"א], ועיין לשון לימודים חלק א"ח פ"ב ע"ג [הלכות שבת אות קס"ו], מחנה אפרים ג' ע"ב [נזקי ממון סי' ז'], מקרא סופרים [קדושין] רפ"א ע"א, נאות יעקב י"ד ע"ד, קרבן אליצור קמ"ה [פ"ה דע"ז דף ס"ג], בני יעקב במקומות שכתבתי, קהלת יעקב אלגאזי נ"ד ע"ב ע"ד נ"ה ע"א [תוספות דרבנן אות מ'], גט מקושר קס"ה ע"ג [קונטרס הפקר ב"ד הפקר], קול אלי" שם, בני יצחק ס"א ע"ב [מקנת כסף], שמן המור ח"ב ל"ז ע"א, [אהע"ז סי' ג']. אמר רבא קרא ומתניתא מסייע ליה לר"ל. קהלת יעקב אלגאזי ק"ה ע"ב [תוספות דרבנן אות ש'], גיטין מח, א תוס' ד"ה אי לאו דאמר, ועיין מ"ש בחגיגה ה', לחם שלמה דף פ', [קנין כסף א']. כגון שייחד כלי להלוואתו כו' לעשקו. מרכבת המשנה ח"ג פ"ט דתרומות ה"י ופ"א דשבועות ה"ה, ועיין שבועות לח, א תוס' ד"ה אנסת ופתית, כתובות מב, א תוס' ד"ה ר' שמעון. מעושק הוא דהדר קרא. עיין שאלת יעב"ץ ח"ב סימן פ'. נתנה לבלן מעל. וכתב רש"י: דוקא בלן קתני דמעל הנותן משום דשכירות גמורה היא בנתינת הפרוטה ואין יכול לחזור בו שאין כאן למשוך. אמנם מדברי התוספות נראה דנותן לו השכירות בשביל הקרקע, ועיין מה שכתב במחנה אפרים דף פ"ב ע"ג [שכירות סי' ג'] בשם הריטב"א ולא מצאתי כן בריטב"א שלנו, ועיין שם במחנה אפרים בחדושים דף כ"ב ע"ב, קרבן אליצור קל"ג [פ"ה דע"ז דף ס"ג], בני יעקב קפ"ה ע"ב קפ"ו ע"ב [שאלה ב']. קרית מלך רב ח"א קס"ט [מכירה פ"ג ה"א], וע"ל מג, א תוס' ד"ה מאי אירי'. בספר נכרי. קרית מלך רב ח"ב כ"א ע"ג, [זכיה ומתנה פ"א הי"ד].

אסמכתא סי' ר"ז], ועיין בזרע אמת חי"ד דף ק"פ [סי' מ"ד] שכתב בפשיטות שרש"י חולק על הרמב"ם ותמהני שלא זכר דברי הר"ן.

אמר רשב"ג בד"א בזמן שאמר לו ערבוני יקון. קרית מלך רב ח"א קס"ד ע"א וע"ב קס"ה, [מכירה פ"א ה"ד].

לימא בתנאי כו'. מרן מהרי"ק בכלליו י"ט ע"ב. המלוה את חברו על המשכון. תיקון סופרים [פרוזבול] ע"ז בית אברהם ק"מ ע"ג, [שמיטה ופרוזבול סי' ס"ז].

ונכנסה השמיטה. גיטין לז, א תוס' ד"ה שאני משכון.

רש"י ד"ה הוא סבר כנגדו הוא קונה. אי מכירת קרקע הוא שנקנית בכסף קונה קנין גמור. עיין בריב"ש סימן ער"ה שכתב דרש"י כתב כן לפי ה"א, אבל לפי האמת מודה רש"י דבקרקע לא פליגי, והקשו עליו דמי דחקו לרש"י לפרש כן לפי ה"א נמי, ועיין מה שתירץ במהרי"ק ומה שכתב הרדב"ז.

רש"י ד"ה הנותן ערבוני. ריב"ש שם. תוספות ד"ה בעושה מעשה עמר. יקרא דשכבי קס"א ע"ב, [דריש ע"ט].

דף מט, א. על כל הדף מהררי נמרים [על מסכתין] ל"ה ל"ו.

מאי אינו משמש דקאמר רשב"ג. מרכבת המשנה ח"ג פ"ז דמכירה ה"א.

דברים רב אמר אין בהם משום מחוסרי אמונה. הר"ש כתב בסוף שביעית על הא דתנן וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו, הא כל שאין מקיים את דברו אין רוח חכמים נוחה ממנו, אבל אין איסור בדבר, דהא אמרינן בב"מ דברים אין בהם משום מחוסרי אמונה. והקשו עליו, דהא אנן קיימ"ל כרבי יוחנן דדברים יש בהם משום מחוסרי אמונה. ומהר"א בן חיים בסימן קי"ח כתב דהר"ש דחיק עצמו כדי להעמיד מתניתין כרב, דאל"כ יקשה עליו מתניתין, דאע"ג דבלא"ה פלוגתא דתנאי היא מ"מ למה רב יפסוק כנגד סתם מתניתין. ועוד כתב הכרח אחר אשר מפני זה כתב דדוקא לרב כתב הר"ש דאין איסור בדבר, אבל לרבי יוחנן מודה הר"ש דיש איסור בדבר. ולי קשה כיון דעכ"פ אפילו לרב מוכח ממתניתין דשביעית דאע"פ דדברים אין בהם משום מחוסרי [אמונה] אבל אין רוח חכמים נוחה הימנו ממי שאינו מקיים דברו, א"כ רב איך השיא עצה לרב כהנא שלא לקיים דברו ולהיות ח"ו אין רוח חכמים נוחה הימנו, אפילו לפי סברת רב כהנא, וא"כ בע"כ צ"ל דרב סבר כר"י בן מתיא, ולדידיה בוודאי לא אמרינן שאין רוח חכמים נוחה ממנו, דאי ס"ד דאין רוח חכמים

ובדקה לוי. לשון רש"י, לחם שלמה פ"א, [קנין כסף א'].

נתנה לסיטון. עיין ע"ז סג, א תוס' ד"ה והא מחסרא משיכה.

תוספות ד"ה תשומת יד לא אהדריה קרא. עיין כתובות מב, ומ"ש מהרש"א שם ומ"ש שם.

תוספות ד"ה בספר נכרי. מרכבת המשנה ח"ג פ"ו דמעילה ה"י.

תוספות ד"ה נתנה לסיטון מעל. מגן שאול סימן כ"ו.

דף מח, ב. דר' חייא בר יוסף יהבו לי זוזי אמלחא. הוקשה לו להריטב"א דאפילו לפי שיטתו דלא קנה אלא כנגד מעותיו, הא עכ"פ בשאר איכא משום מחוסרי אמונה. ותירץ בתירוץ השני דכיון שהוקר, אף לרבי יוחנן ליכא משום מחוסרי אמונה ע"ש, ודבר זה מחלוקת בעל המאור והרמב"ן במלחמות כאן, ועוד עיין בדבריהם בקדושין ח' בסוגיא דמנה אין כאן משכון אין כאן, כי בעל המאור קרי זה תרי תרענ. דאין בהם מחוסרי אמונה, והרמב"ן חולק, והריטב"א בקדושין דעתו לדינא כדעת בעל המאור, והביא ראיה מסוגיא דכאן, וע"ש, ובבני יעקב ק"ד ע"א וע"ב, [מאמר ב' קניין].

הוא סבר כנגדו הוא קונה. ע"ל סו, א תוס' ד"ה לאחר מתן מעות.

כנגד כולו הוא קונה. קרית מלך רב ח"א ק"פ ע"ב, [מכירה פ"ז ה"א].

אתמר ערבוני. עיין על הסוגיא דערבון רדב"ז דפוס וינצי' סימן תת"ה, מהר"י קולון שורש קס"ד, מחנה אפרים יוד ע"ב [משיכה סי' ב'], זרע אברהם חח"מ צ"ד ע"ג, הריב"ש בסימן רמ"ה, מהרשד"ם חי"ד סימן רנ"א, דברי ריבות סימן קמ"ז, מהרש"ך ח"א דף ל"ג, [חי' על סוגיין].

הנותן ערבוני לחבירו ואמר לו אם אני חוזר כי ערבוני מחול לך. ע"ל עד, א תוס' ד"ה הכא לאו, סנהדרין כד, ב תוס' ד"ה כל כיה"ג.

דיו שיקנה כנגד ערבונו. וכתב רש"י: לא זה ימחול ולא זה יכפול כו'. הר"ן בנדרים דף כ"ז ע"ב דקדק מדברי רש"י דאפילו במחילה מה שבידו לא מהני אסמכתא, ודלא כדעת הרמב"ם [בפי"א ממכירה ה"ד], שהרי הכא מחילה היא ואפ"ה כתב רש"י דלא זה ימחול, אמנם לפי מה שכתבו התוספות לקמן דף סו, א דהיכא דתרווייהו קנסו זה את זה לא הי' דעתו של המחול למחול אלא ע"מ שיקיים ג"כ אידך הנותן ג"כ תנאו, וכיון דהנותן פטור משום אסמכתא גם המחול פטור, וכ"כ הריטב"א והובא בשיטה מקובצת שזה דעת רש"י, ועיין מחנה יהודה קצ"ב ע"ד [דיני

נוחה הימנו לא היה אומר לבנו שלא יקיים דברו, וא"כ נ"ל דכך מיייתי הר"ש ראייה מדחזינן לרב דדברים אין בהם משום מחוסרי אמונה, ואפילו לכתחילה מותר לעבור ולא אמרינן דאין רוח חכמים נוחה ממנו, א"כ מסתברא שלא לעשות פלוגתא רחוקה, ואפילו לרבי יוחנן דאמר שיש בהם משום מחוסרי אמונה, היינו דאין רוח חכמים נוחה ממנו, אבל לא שיש איסור בדבר, ועוד אפשר לומר דהר"ש ס"ל כסברת בעל המאור דבתרי תרעי אף לר"י אין בהם משום מחוסרי אמונה, ודוקא היכא שלא נשתנה השער יש בו משום חסרון, וא"כ הרי מתניתין סתמא קתני דאין רוח חכמים נוחה, וא"כ אפילו בתרי תרעי מיירי, ובהא וודאי ליכא איסורא אפילו לרבי יוחנן. ואפשר לומר עוד לפי דרכו של הר"ש דבהא פליגי ר"י ורב, דרב דייק ממתניתין כל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו, הא כל שאינו מקיים לא נוחה ממנו, ולא אינו נוחה, אבל רבי יוחנן מדייק כל המקיים רוח חכמים נוחה, וכל שאין מקיים אין נוחה, ועכ"פ דייק הר"ש דאין איסור בדבר מדחזינן דלרב מותר לכתחילה וכמ"ש, וע"ש בארוכה בר' אלי' בן חיים ובבני יעקב ק"ד [מאמר ב' קנין] ובפרי האדמה ח"ב דף כ"ו [מכירה פ"נ ה"ח], ועיין גיטין יד, א תוס' ד"ה אבל מתנה, ועיין בש"מ בשם הרא"ש דכתב דהוה יוכל להקשות ממתניתין דשביעית לרב ולא כתב איך יתורץ קושיא זו, ובע"כ צ"ל דלמאי [דאמר] תנאי היא גיחא, ועיין על הסוגיא שער יוסף סימן ט', וכעת אין הספר תחת ידי.

והלא הוין בכלל איפה. והקשו המפרשים דמאי קושיא כיון דאיפה גדולה יותר צריך למכתב הין, והרי לקמן דף סא, ב אמרינן והלא משורה שהיא אחד מל"ו בלוג הקפידה עליו תורה ק"ו למדה גדולה, הרי דמדה גדולה ילפינן בק"ו ממידה קטנה, אבל לא מדה קטנה ממדה גדולה. ואפשר לומר כי לקמן דריש במשורה שלא ירתית ובוודאי אם ירתית ההפסד מרובה במדה גדולה שעושה קצף הרבה ויש חסרון גדול, מה שאין כן במדה קטנה אם מרתית אין ההפסד כל כך גדול, אבל הכא קאי שלא יעשה המדה קטנה, וא"כ אם עושה האיפה קטנה מכשיעורה בדבר מועט מאוד בערך כמות האיפה וודאי לא יקפיד הלוקח, אבל במדה קטנה וודאי יותר מקפיד הלוקח אם אין למדה השיעור הראוי, ונראה שלזה נתכוון בשיטה מקובצת, ועיין במהר"א בן חיים שם דהוכיח מכאן דלסברת המקשן וודאי הוה איסורא דאורייתא, וא"כ לא מבעי' לרבי יוחנן דאפשר לומר דמוקי ליה כפשוטו כמו דהוה סבר המקשה, דבוודאי איסורא דאורייתא הוא, אלא אפילו לרב נמי י"ל דאיסורא דאורייתא הוא.

ואפשר לומר דאפילו לדעת המקשה נמי הוי אסמכתא בעלמא שראוי לקיים דברו אבל אין איסור, והכי נראה דבשלמא בהן צדק שפיר איכא למימר דמיירי בדברים דהוא מחוסרי אמונה, ובמקח שלא נתן מעות, אבל בלאו איך שייך איסור והרי משמע דאף לרבי יוחנן בלאו לא שייך מחוסרי אמונה, ואפשר דמשום האי טעמא הרי"ף העתיק תירוץ הגמרא שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב אע"ג דפסק כרבי יוחנן, והראשונים האריכו ליתן טעם למה, ועיין במאור ובמלחמות וברא"ש, ולפמ"ש גיחא, משום דאף לרבי יוחנן קשיא מאי שייך לאו שלך צדק.

שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב. וכתב רש"י: בשעה שהוא אומר הדבור לא יהיה בדעתו לשנות אבל אם נשתנה השער לאחר זמן והוא חוזר בו לפי שינוי השער אין כאן חסרון אמונה. ומשמע מזה דלרבי יוחנן אף בשינוי השער אסור לחזור והוי מחוסר אמונה, ודלא כבעל המאור. מיהו אפשר לומר דלרב דוקא כשדעתו לחזור בשעת אמירה, אבל כשאין דעתו לחזור בשעת אמירה אע"פ שאת"כ נשתנה דעתו לית ביה משום חסרון אמונה, ולר"י כל שחזר בו אח"כ אע"פ שלא היה דעתו לחזור בשעת אמירה יש בו משום מחוסר אמונה, אבל בנשתנה השער מודה ר"י, ועיין בב"ח ובבני יעקב ק"ד, [מאמר ב' קנין]. טלית קונה דינר זהב, ע"ל מה, א תוס' ד"ה ושאני. יכול לחזור בו יכול פשיטא אלא מותר לחזור בו. עיין גיטין לג, א תוס' ד"ה רבי סבר.

ישראל שאמר לבן כור מעשר. גיטין ל, ב תוס' ד"ה וכי נחשדו, ע"ל לח, א תוס' ד"ה שמא עשאן, יצחק ירגן דף צ"ה.

ההוא גברא דיהיב זוזא אשומשמו. מרכבת המשנה ח"ג פ"ז דמכירה ה"ג.

לא מבטיא שומר שכר דלא הוי. עיין ערובין פא, ב תוס' ד"ה שמא יאמרו.

אלא אפילו שומר חנם נמי לא הוי. גיטין לה ד"ה מכלל דבעלמא.

תוספות ד"ה אלא אפילו שומר חנם נמי לא הוי כו'. והקשה במחנה אפרים דהא תינח להך תירוצא שכתבו התוספות לעיל בסוף המפקיד מג, א ד"ה מאי איריא דאסור להשתמש, א"כ הכא לא נעשה שומר עליהו, אבל לאידך תירוצא שכתבו התוספות דמותר המוכר להשתמש במעות ונעשה שואל עליהו, א"כ הרי הכא ג"כ כבר היה שומר, ע"ש בדף ס"ד. ואפשר לומר דשאני התם דמעיקרא נכנס בתורת שומר, וקיבל עליו להיות שומר, וכיון דמעיקרא נתרצה להיות שומר אף עתה אמרינן דלא נסתלק לגמרי להיות שומר חנם, אבל הכא הרי מעיקרא לא קיבל המעות

מסכתין] ל"ה ל"ו, ובמרכבת המשנה פ"ב דמכירה ה"ב, ורדב"ז דפוס וינצי' תשצ"ד.

תוספות ד"ה אי אמרת בשלמא. עיין בהתחלת המסכת מה שנדפס בשם מהר"י הכהן ומהר"ם איסרלש, ועיין בגליון הרי"ף מה שנדפס על התוספות בשם מהר"ם טיקטין.

דף ג, ב. במאי שמחו. דברי ריבות [שאלה] קמ"ז. איבער' להו בטול מקח לרבנן כו'. מהרש"ך ח"ב סימן קס"ז.

יותר על שותות בטול מקח כו'. בשיטה מקובצת בשם הריטב"א הביא ג' חלוקי דינים, אם נשתמש קודם שהכיר באונאתו מחזירו כמו שהוא דהא ברשות קעביד, ואם נשתמש אחר שהכיר באונאה קודם שהודיע למוכר, מחל על אונאתו, דאל"כ לא הוי ליה להשתמש

כיון דהוה ביטול מקח, ואם הכיר אונאתו והודיע ואח"כ נשתמש בו לא מחל על אונאתו אלא שחייב לשלם למוכר. וכתב בקרית מלך רב דף ר"ז ע"ג

דנראה מדבריו דדוקא אם נשתמש בו אחר שהודיע למוכר משלם למוכר, אבל אם נשתמש קודם שידע אינו חייב לשלם, וקשה שהרי כתב הרמב"ם בפ"ו

דמכירה ה"ח, המוכר קרקע לחבירו ואכל פירות ולאחר זמן נראה לו בה [מום] אם רצה להחזיר קרקע לבעלים מחזיר כל הפירות שאכל ואם היה חצר ודר

בו צריך להעלות לו שכר, ע"ש. ואפשר יש לחלק בין קרקע למטלטלין, וגבי קרקע אף הריטב"א מודה

לדינו של הרמב"ם דמשלים הפירות משום דהוה כרבית, דלא נימא בשכר מעותיו אכל הפירות, אבל במטלטלין אם נשתמש בהם לא מחזיר כולהי האי

כרבית. והרב המגיד כתב שהרמב"ם למד דין זה מהא דאמרינן לקמן דף סו, ב הדר ארעא והדרי פירי, וע"ש

בשיטה מקובצת דלכאורא לא משמע כהרמב"ם דנראה דקאי דוקא אכלוהו על שדהו ומשום רבית. עוד הקשה

שם בקרית מלך רב על הריטב"א, אם הודיעו ונשתמש למה לא אמרינן דחזר בו ומחל, ומ"ש מלא הודיעו

דכל שנשתמש אמרינן דראה ומחל ע"ש, והא וודאי לא דמיא דמן הסתמא וודאי אמרינן דלא מחל, ודוקא

אם איכא הכרח דהיינו בידע ונשתמש דאז מוכרח דמחל, אבל אם הודיעו אע"פ שאח"כ נשתמש בו

מאי הכרח יש דמחל, כיון שכבר גילה דעתו שאינו מוחל סבר דסגי בהכי, ומה שנשתמש בו סבר דיפרע. פחות משותות נקנה מקח. במחנה אפרים דף כ ע"ג

[אונאה סי' י"ג] כתב כי לדעת הרמב"ם [בפ"ב דמכירה ה"ג] הא דפחות משותות הוה מחילה משום דסתם בני אדם מוחלין בו, ואע"ג דאיכא מיעוט בני אדם דקפדי אפילו אפחות משותות, לא חיישינן, ולפי זה אם עדיין לא נתן לוקח הדמים רק משך, יכול

בתורת שמירה וגם לא גילה דעתו שהוא חפץ להיות שומר, ונהי דאנן יהבינן ליה דינא דשומר משום שהוא מותר להשתמש במעות, מ"מ הוא אינו חושב עצמו עד הנה שומר כלל רק מוכר, וכיון שגילה דעתו שאינו חפץ להיות מוכר פשיטא נמי שאין דעתו להיות שומר כיון דמעיקרא לא קיבל בתורת שמירה, ועיין על התוספות בני אהרן סימן פ"ח, זרע יעקב סימן מ"א, פרי האדמה ח"ב דף קי"ד, [שאלה פ"ג ה"א].

תוספות ד"ה כל הא ביתא קמך. מטה אשר ס"ד ע"ב ולהלן, [נזקי ממון פ"ג ה"ג].

דף מט, ב. ר"ש אומר כל שהכסף בידו. לחם שלמה צ"ח ע"ב [קנין כסף ט'], מרכבת המשנה ח"ג פ"ג דמכירה ה"ו ופ"ו דשכירות ה"ה.

תניא אמר רבי שמעון. מגן שאול בלשונות ל"א ע"ב, [אבידה פ"ג ה"ג].

ההוא גברא דיהיב זוזי אחמרא. כתובות צג, א תוס' ד"ה עד שלא החזיק.

בענין למנספיה דבי פרזק רופילא. ע"ל סד, א תוס' ד"ה אי תקפה.

כדרך שתיקנו משיכה במוכרים. עיין ע"ז סג, א תוס' ד"ה בזונה נכרית, ע"ל מז, ב תוס' ד"ה אי אמרת.

האונאה ארבע כסף. מגילת ספר לאוין [קנ"ז] פ'. עד מתי מותר להחזיר כו' הורה ר"ט בלוד. עיין על

הסוגיא דתגרי לוד רדב"ז דפוס וינצי' סימן תשצ"ב, מרכבת המשנה ח"ג פ"ב דמכירה ה"ב, ועיין פרי האדמה ח"ג דף עה, [תוספות הבכורים ב"מ].

שותות מקח שנינו. קרית מלך רב ח"א קצ"ז ע"ב, [מכירה פ"ב ה"ב].

תוספות ד"ה בכדי שיראה לתגר או לקרובו. קרית מלך רב ח"א קצ"ז ע"ב [שם].

תוספות ד"ה שותות מעות נמי שנינו. קרית מלך רב ח"א קצ"ז ע"ג [שם].

תוספות ד"ה ש"מ שותות מעות נמי שנינו. והקשה מהר"י הלוי דלמה לא הקשו התוספות קושייתם תיכף לשמואל, דלדידיה למה נקט מתניתין שותות מקח.

ואפשר לומר דהוה מקום לומר דוודאי שמואל יפרש במשנה שותות מקח, אלא דהוא ס"ל דאין חילוק בין שותות מקח לשתות מעות, ומתניתין חדא מנייהו

נקט, אבל עכשיו דבעי למפשט ממתניתין דמתניתין נקט נמי שותות מעות, א"כ שפיר הוקשה להם, א"כ כיון דמפורש במתניתין נמי שותות מעות למה נקטו שותות מקח, וע"ש במהר"י הלוי ובקרית מלך רב ח"א קצ"ז ע"ב [שם].

דף ג, א. עיין על כל הדף מהררי גמרים [על

לאחר כדי שיראה, וא"כ צ"ל דלאחר כדי שיראה נמי שייך ביטול מקח, ודלא כרבא, או דרבא לא קאי אביטול מקח דלעולם חוזר, וכסברת המרדכי שכתבתי לעיל, לזה כתבו דרבא אינו חולק על רב חסדא, ואע"ג דגבי המוכר הוי ביטול מקח, מ"מ מיירי בענין שהלוקח ה"י יכול לחזור דהיינו תוך בכדי שיראה, ולהכי הוצרך לאשמעינן דאע"ג דהוא תוך כדי שיראה אין המוכר יכול לחזור בו.

באותו הדבור, אבל מרבי יהודה הנשיא לא מיייתי כו' דאדרבה ה"ל לאתווי מתניתין כו', בב"ב כתבו דהרא"י מרבי יהודה נשיא, ולא חש להביא מתניתין כיון דמתניתין ור"י הנשיא הכל חדא כמו שכתב מהרש"א, וכאן נראה דס"ל דעדיפא טפי להביא מתניתין כיון דהוה מחלוקת בברייתא, ומתניתין סתמא היא, ועיין במהרש"א, ובמחנה יהודה דף ר"ב ע"ג [אונאה סי' רכ"ט] דכתב דדבריו אינם מובנים לו.

דף נא, א. ההוא גברא דהוה נקט ורשכי לזבוי כו'. וכתב הב"ח בסימן רכ"ז סעיף ת' דהך מעשה דהכא ודכיפי מיירי שאמר בפני עדים אתן לו ששה ואתבענו לדינא, וא"כ הרי נתברר בפני עדים דלא מחל, אבל אם לא אמר כן בפני עדים אע"ג דנתברר ידיע בשעת לקיחה אלא שלא אמר בפני עדים דדעתו לתבעו אמרינן מתנה הוא דהייב ליה, ולפ"ז אפילו לאחר כדי שיראה לתגר או לקרובו יש לו זמן, דהא עיקר הזמן שקבעו חכמים הוא משום הך דלא ידע כדי שיוכל לחקור, ואם לא עשה כן אמרינן דמחל, אבל זה שידע וגילה דעתו דלא מחל א"כ יכול לתובעו אפילו לאחר זמן, ועפ"ז פירש דברי הראב"י שבמרדכי והשיג על הב"י ורמ"א וסמ"ע שלא הבינו כן, ועיין

בשיטה מקובצת שכתב בשם ר"ח: מהכא שמעינן דאע"ג ידיע הקונה יש לו לחזור על המוכר ולא יכול לומר ידעת ומחלת, וא"כ בע"כ מוכח דלא כהב"ח דמפרש דאמר כן בפני עדים, דא"כ פשיטא דלא יכול לומר ידעת ומחלת, ומאי מהכי שמעינן כי זה פשוט הוא. ועיין בארוכה על זה במחנה אפרים דף כ"ב ע"ב [אונאה סי' י"ז] מה שכתב על זה בארוכה, והקשה מהא דאמרינן בריש איזהו נשך אי כתב רחמנא לאו באונאה משום דלא ידע דמחיל הא אפילו בידע נמי מן הסתם לא הוי מחילת. ואפשר לומר דהתם הכי קאמר אי לא הוה כתיב אלא באונאה ה"א דמיירי דוקא בענין דלא ידע דמחיל אבל אי ידע הוה מחילת, אמנם השתא דכתב נמי גזל וריבית ילפינן שפיר דאע"ג ידיע לא מחיל כמו גבי גזל וריבית, ודברי המרדכי בשם ראב"י הם ממש דברי ר"ת. ועיין במלך שלם ח"א דף ס"א ע"ג [אונאה סי' מ"ב] שהקשה איך אמרה גמרא לקמן באונאה דלא ידע ומחיל הא

לומר הלוקח אני לא מחלתי על זה דאני מאותו המיעוט דקפדי, לפי דעת התוספות דהיכא דהוי מוחזק יכול לומר מן המיעוט אני. אמנם לדעת הרא"ש שכתב הטעם משום דאי אפשר לכוון המקח בצמצום וא"כ דרך רוב העולם למחול, וא"כ אפילו מוחזק במעות ואפילו יש לו מיגו לומר לא לקחתי, (אפילו מוחזק במעות) אינו יכול לטעון תמורות המנהג ע"ש, ובאמת חילוק זה שנתן הרב בין הרמב"ם להרא"ש קשה, דהא גם להרמב"ם כיון דסתם בני אדם מוחלין מסתמא נשאו ונתנו עם זה בתחלת המקח על דרך שרוב העולם העוסקין במקח וממכר רגילין להתעסק, וכיון שרוב העולם עושין כן ממילא המנהג, וא"כ אף להרמב"ם הוי הפך המנהג, ועיין עוד שם בארוכה כמה חילוקי דינים, ועי' ב"ב צ"ה ע"א ומ"ש שם ובמחנה יהודה ר"ב ע"ד, [אונאה רכ"ט].

וזה נזה בכדי שיראה לתגר או לקרובו. עיין בב"י סימן רל"ג מה שהביא בשם המרדכי בפרק הספינה ומה שהקשה עליו במהרש"ך ח"ב סימן קס"ז ובמגילת ספר לאוין [ק"ע] דף פ"ה. ואפשר לומר דמהר"ם שהביא המרדכי סבר כפירוש ר"ת דבשתות ידו על העליונה, וא"כ י"ל דפחות משתות לא הוי מחילה לאלתר ורק ג"כ בכדי שיראה לתגר, ואפ"ה איכא חילוק בין שתות לפחות משתות לענין ידו על העליונה כמ"ש בשיטה מקובצת, וא"כ י"ל הא דקאמר זה וזה כדי שיראה לתגר אשתות ופחות משתות קאי, אבל לעולם ביטול מקח הוא איבעי דלא איפשטא. אבל מוכר לעולם חוזר. מגילת ספר לאוין [ק"ע] פ"ה.

תוספות ד"ה אמר רבא הלכתא שתות קנה ומחזור הונאה כו'. ורבא אית ליה שפיר דרב חסדא כו'. עיין בב"ב דשם כתבו זה לפר"ת דרבא סבר כרב חסדא, לפי מה שכתב רשב"ם שם דרב חסדא סבר מי שהוטל עליו ידו על העליונה, אמנם כאן שכתבו לפירוש רש"י דרבא אית ליה שפיר דרב חסדא, לכאורא דבריהם תמוהים. וז"ל הרב קרית מלך רב ח"א דף קצ"ט ע"ד [מכירה פ"ב הל' י"ג י"ד], ולכאורא דבריהם תמוהים דהשתא אם לא נתייקר לא היה יכול לחזור בו משום דכבר ה"י המקח קיים לגמרי, השתא למת יוכל לחזור בו הרי מרויח, וכי זה אפשר להעלות על הדעת. גם במחנה יהודה דף ריב ע"ג כתב דאין כוונתם מובנת דכיון שכבר נגמר המקח דשתות קנה, א"כ וודאי כשהוקרו ברשות לוקח הוקרו, והיכי מצי לוקח הדר בו. ולע"ד הקלושה נראה דכוונת התוספות לאו על הלוקח קאי אלא על המוכר, דקשה להו, דפשיטא דאין המוכר יכול לחזור בו ומאי אתי רב חסדא לאשמעינן, והרי כפי הסתם מיירי